

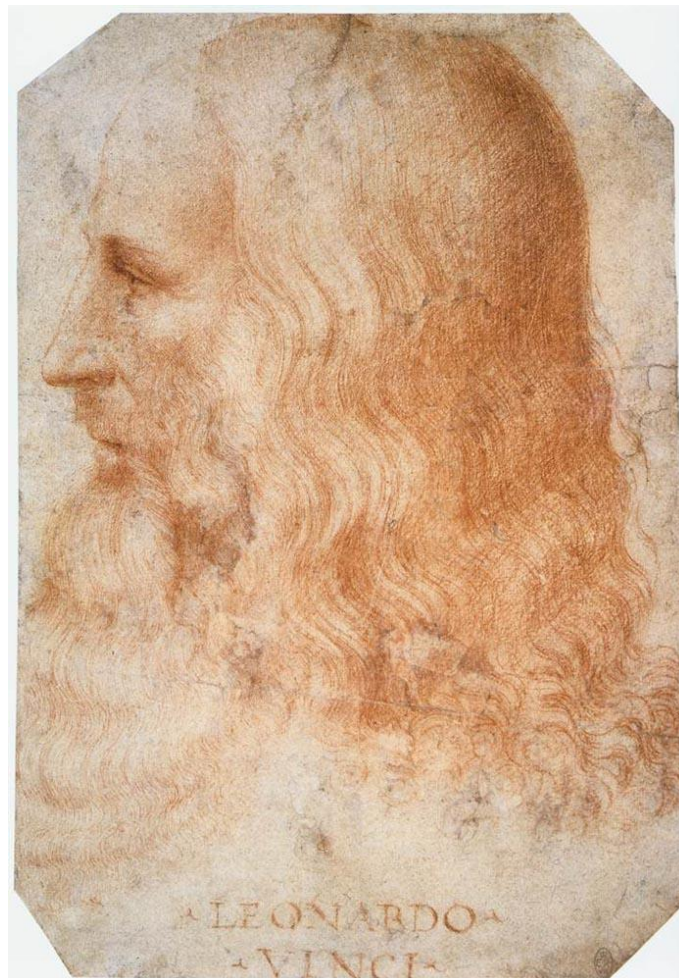

10 jun 2011

Een Toscaans genie

Curiosita - Weetjes Geen reacties »

Zoals ik vorige week al schreef, neemt Esther van Veen, auteur van de nieuwe Dominicus stedengids Florence, jullie deze maand af en toe mee naar Florence. Vandaag het verhaal over het grootste genie dat Toscane ooit gekend heeft...

‘Eens in de zoveel tijd komt een uitzonderlijk getalenteerd mens ter wereld. Zo ook ten tijde van de renaissance, in de persoon van Leonardo da Vinci (1452–1519). Over dit onnavolgbare genie zijn boekenkasten volgeschreven, maar het mysterie van wat er precies in zijn hoofd omging, is nog steeds niet opgelost.

Zelfs tijdens zijn leven werd Leonardo veelal niet begrepen, aangezien hij zijn tijd ver vooruit was. Zo ontwierp hij bijvoorbeeld helikopters, tanks, onderzeeboten, duikpakken en vliegmachines, eeuwen voordat deze uitvindingen daadwerkelijk gedaan zouden worden. Leonardo keek hiermee ver over de begrenzingen van zijn tijd heen.

Tevens was hij vaak met honderd dingen tegelijk bezig. Vandaar dat er geen ander mens in de geschiedenis bestaat op wie het predicaat *uomo universale* meer van toepassing is. Deze universele mens was namelijk niet alleen een bijzonder getalenteerd schilder en uitvinder, maar ook nog eens een begenadigd filosoof, natuurkundige, architect, anatomist, astroloog, schrijver én beeldhouwer.

Kunstenaarsbiograaf Giorgio Vasari noemt Leonardo ‘hemels en wonderbaarlijk’ en dicht hem een ‘verheven lichamelijke schoonheid’ toe en een ‘oneindige gratie’ die hij in al zijn handelingen legde. Maar volgens Vasari had Leonardo het nog veel verder kunnen schoppen, als hij niet zo veranderlijk en wispelturig zou zijn geweest. Hij doelt hiermee op Leonardo’s irritante gewoonte om enthousiast aan een project te beginnen, om het daarna plotseling links te laten liggen omdat zijn aandacht alweer naar iets anders getrokken werd. Dit gedragspatroon, gecombineerd met zijn onverschillige houding, leidde niet zelden tot grote frustraties bij zijn opdrachtgevers.

Deze eigenzinnigheid omringde Leonardo met een ongrijpbaar en mysterieus aura. Andere biografen omschrijven Leonardo als een zeer knappe, charismatische man, met een grote persoonlijke aantrekkingskracht. Dankzij zijn vermeende vriendelijkheid en vrijgevigheid was hij over het algemeen zeer geliefd bij zijn tijdgenoten. Daarnaast was hij gek op dieren, en vond hij het immoreel vlees te eten als dat niet strikt noodzakelijk was. Hij was overtuigd vegetariër, wat uitzonderlijk was voor die tijd.

Leonardo leek gedreven te worden door een krachtige impuls om de wereld om hem heen te willen begrijpen, na te bootsen en verder te ontwikkelen. De natuur werd het uitgangspunt van al zijn uitvindingen. Van de vlucht van vogels tot de menselijke anatomie,

alles intrigeerde hem. Leonardo wilde niet alleen de zichtbare wereld nabootsen, maar ging juist op zoek naar de wereld daarachter om de geheimen van de natuur te ontsluiten.

Dankzij zijn grote observatievermogen en het plezier dat hij erin had om experimenten uit te voeren en op te tekenen, bestaan er zeer veel studies en schetsen van zijn gedachtekronkels. Hij stond aan de wieg van de moderne wetenschap, waarvan observatie een belangrijke pijler is.

Daarnaast schuimde Leonardo de straten van Florence af, op zoek naar mensen met uitgesproken gezichten om in karikaturen en schilderijen te verwerken. Leonardo was van mening dat alles schoonheid bezat, ook het lelijke. Hij hield daarom niet van de idealisering die Botticelli en Michelangelo in hun werken toepasten. Leonardo ging zelfs zó ver in zijn studie van het menselijk lichaam, dat hij niet alleen de mortuaria van Florence afstruinde, maar ook zelfs pas begraven lijken opgroef om deze in zijn huis te ontleden en na te tekenen!

Hij was een van de eersten die het mysterie van de groei van een baby in de baarmoeder uit de doeken deed in zijn schetsen. Door dit soort praktijken, én door zijn opvatting dat de zon niet rond de aarde draaide, werd hij door zijn tijdgenoten als controversieel beschouwd. Hij besloot mede hierom zijn aantekeningen in spiegelbeeld te schrijven, zodat deze moeilijker te ontcijferen waren. In die tijd bestond er namelijk een groot risico om van ketterij beschuldigd te worden.

Veel van zijn aantekeningen bevinden zich momenteel in verschillende bibliotheken in Milaan, maar zijn belangrijkste schetsen zijn in het bezit van de Britse koningin Elizabeth en worden bewaard in de Koninklijke Collectie van het Windsor Castle.

Als schilder heeft Leonardo misschien wel de meeste roem behaald. Al in zijn tijd stond hij erom bekend dat hij iemands 'ziel' op een schilderij vast kon leggen. Hij specialiseerde zich in vrouwenportretten. Het beroemdste schilderij ter wereld, *La Gioconda*, oftewel de Mona Lisa, maakte hij in Florence. De mysterieus glimlachende vrouw zou de echtgenote zijn van de rijke Florentijnse handelaar Francesco Zanobi del Giocondo. Voor Leonardo was het verblijf in Florence geen geweldige tijd. Veel vrienden en bekenden, waaronder Verrocchio, waren inmiddels overleden, en zijn jongere rivaal Michelangelo werd gezien als het nieuwe idool van de stad.

Aan het Milanese hof schilderde Da Vinci bekoorlijke portretten van de belangrijkste minnaressen van Ludovico 'Il Moro' Sforza. Een ander meesterwerk dat hij in Milaan vervaardigde, is het fresco van *Het Laatste Avondmaal* in het Santa Maria della Grazie-klooster. Helaas is dit werk flink beschadigd door een desastreus experiment met olieverf, waardoor de verf van de vochtige kloostermuren afbladderde.

In Venetië ontwikkelde hij zijn *chiaroscuro*-techniek (gebruik van sterk contrasterende schaduw en licht om reliëf te scheppen) en de *sfumato*-techniek (het schilderen van meerdere transparante lagen over elkaar in combinatie met het gebruik van schaduw om volume te creëren), die voor een diepere emotionele laag in zijn werken zouden zorgen. Dankzij Leonardo's minutieuze bestudering van de natuur, deed ook het atmosferisch perspectief zijn intrede in de schilderkunst; iets in de verte wordt iets waziger en blauwer.

Leonardo's persoonlijke leven lijkt sterk getraumatiseerd te zijn geweest door de anonieme aanklacht van sodomie die hij aan zijn broek kreeg. Maar hard bewijs voor de vermeende homoseksuele contacten die hij met de notoire prostituee Jacopo Saltarelli zou hebben gehad, is nooit gevonden.

Hoewel homoseksualiteit veel voorkwam in het Florence van die tijd, was het streng verboden en stonden er hoge straffen op. Vandaar dat Leonardo in de periode erna grotendeels celibatair leefde en zijn persoonlijke relaties zoveel mogelijk geheim probeerde te houden. Hij is nooit getrouwd geweest, en schijnt ook nooit intiem met een vrouw geweest te zijn. Zijn grootste liefdes waren zijn jongere leerlingen Gian Giacomo Caprotti da Oreno, ook wel Salai genoemd, en Francesco Melzi, de zoon van een Milanese aristocraat. Melzi zou tot Leonardo's dood in Amboise bij hem gebleven zijn.'

Ciao Tutti - Winnaar Reisverslagen Travvies, www.ciaotutti.nl door Saskia Balmaekers

